

Τα παιδιά παίζει. Η εξέλιξη του παιδικού παιχνιδιού στην βιομηχανική εποχή

[Πολιτισμός](#) / [Παιδεία-Εκπαίδευση](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

Το παιδικό παιχνίδι δεν έλειψε ποτέ από τα χέρια των παιδιών. Η επιτυχία του δεν στηριζόταν πάντα στην πολυπλοκότητα του. Διαχρονικά έγιναν πολλά απλά παιχνίδια όπως οι βόλοι, το γιογιό και το τσέρκι.

Όταν η βιομηχανική επανάσταση πραγματοποιήθηκε στην Ευρώπη, επήλθε αληθινή επανάσταση σε όλα τα προϊόντα. Ήταν επόμενο πως και το παιδικό παιχνίδι θα υφίστατο ριζικές καινοτομίες ως προς την παραγωγή αλλά και τη μορφή του.

Το 1856 στις Ηνωμένες Πολιτείες, η βιομηχανία του Τζώρτζταουν κατασκεύασε τα πρώτα τρένα με ελατήριο. Το ίδιο έκανε δέκα χρόνια αργότερα η βιομηχανία Άιβς στο Πλύμουθ. Ήταν τραίνα, «ελεύθερα» ακόμη, που μπορούσαν να τρέχουν στο πάτωμα χωρίς ράγες. Ο πρώτος πλήρης σιδηροδρομικός συρμός με ράγες και σταθμό κατασκευάστηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1890.

Στο μεταξύ, πραγματοποιήθηκε ένα άλλο επαναστατικό επίτευγμα το 1870, που σημειώνει την αρχή μιας νέας εποχής για τους κατασκευαστές παιχνιδιών. Πρόκειται για την ατμομηχανή, σύμβολο της βιομηχανικής επανάστασης έως, που μετατράπηκε σε παιχνίδι. Μέσα στον οριζόντιο ή κάθετο λέβητα από αστραφτερό χαλκό, η σωστή πίεση επιτυγχάνονταν με ένα καυστήρα οινόπνεύματος και η προσθήκη δύναμη μετά δινόταν σε ένα έμβολο και έναν τροχό. Ενα μικροσκοπικό μανόμετρο μετρούσε την πίεση του ατμού που καμιά φορά στα μεγαλύτερα παιχνίδια ήταν τόσο ισχυρή, ώστε μπορούσε να προκαλέσει μία μικρή καταστροφή. Αυτή ήταν η επιστήμη για όλους που είχαν προαναγγείλει τα βιβλία του Ιουλίου Βερν και οι φυλλάδες των λαϊκών πανεπιστημίων. Η μηχανή του ατμού έβαζε σε κίνηση ψεύτικους μύλους, τα αλογάκια ενός λούνα παρκ, κυκλικά πριόνια, αντλίες, αλωνιστικές μηχανές ή απλώς τον τροχό ενός ακονιστή.

Το 1875 κατασκευάστηκαν ατμομηχανές αξιοσημείωτης ισχύος όπως εκείνη της γαλλικής βιομηχανίας σε Λεφέβρ, με λέβητα θερμαινόμενο από ένα καυστήρα με έξι φυτίλια. Όμως, ένα όνομα ξεχώριζε κιάλας ανάμεσα στα άλλα: το όνομα των Γερμανών αδελφών Μέρλιν που εργάζονταν στο Γκάιτινγκεν από το 1859. Εδώ πλέον μιλάμε για έναν ολόκληρο κόσμο σε μικρογραφία. Στα καταστήματα της βιομηχανίας Μέρλιν περιμένουν πλέον εκατοντάδες τροχοφόρων με τα εξαρτήματά τους: Σταθμούς στην Μπελ Επόκ, οριζόντιες διαβάσεις με αυτόματες

μπάρες, κλειδιά και άλλα υπέροχα συνοδευτικά αντικείμενα. Από τις αρχές του 20ου αιώνα όμως, τον μικρόκοσμο αυτό ήδη απειλούσε μια νέα εξέλιξη, που έγινε ακόμη πιο φανερή το 1910, όταν τα ηλεκτρικά τρενάκια που είχαν εμφανιστεί και παλιότερα, αλλά εφοδιασμένα με άβολες μπαταρίες οξέων, ξεκίνησαν την επαναστατική τους δραστηριότητα για την κατάκτηση του εμπορίου. Το τρενάκι έπαψε να είναι μόνον παιδικό παιχνίδι και έγινε αντικείμενο περίπλοκο, κατάλληλο μόνο για τα χέρια του μπαμπά. Άρχιζε η εποχή του μοντελισμού.

Το ίδιο συνέβη και σε δύο άλλους παράλληλους τομείς: στον τομέα των πλοίων και σε εκείνον που αφορούσε τη νέα κατάκτηση της επιστήμης και της ανέσεως: το αυτοκίνητο. Κανένα πλέον εμπόδιο δεν υπήρχε για την σύγχρονη βιομηχανία παιχνιδιών. Το 1911 ο Μακλίν παρουσιάζει ένα θωρηκτό μήκους ενός μέτρου και 17 cm, τέλειο πολεμικό πλοίο με δύο έλικες, ατμολέβητα, δύο πύργους, επαναληπτικό κανόνι, διάρκεια πορείας μιας ώρας και 15 λεπτών στην τιμή των 275 φράγκων. Το ποσό αυτό αντιστοιχούσε σε μισθούς δύο μηνών μιας εργάτριας. Αυτό ήταν ένα από τα πιο ακριβά μοντέλα, αλλά υπήρχαν και άλλα, με ηχηρά ονόματα το Πετροπαυλόφσκ, ένα από τα 11 ρωσικά θωρηκτά στη μάχη της Τσουσίμα, που κόστιζε γύρω στα 150 φράγκα. Ακόμη όμως και σε αυτή την τιμή, μόνο λίγοι προνομιούχοι μπορούσαν να αποκτήσουν αυτά τα μοντέλα. Για τα παιδιά της μεσαίας τάξης υπήρχαν οι βαρκούλες με πανί ή κάτι αστεία τενεκεδένια τορπιλοβόλο, που πλέον έτρεχαν με ρόδες πάνω στο πάτωμα όταν τα κούρδιζαν με το συνηθισμένο κουρδιστήρι.

Γρήγορα η βιομηχανία των παιχνιδιών στράφηκε προς την δημιουργία μοντέλων αεροπλάνων, πλοίων ή αυτοκινήτων, τα οποία έδιναν στο παιδί αλλά και στον ενήλικα την ικανοποίηση να τα συναρμολογεί μόνος του. Η μεγάλη διάδοση των συναρμολογούμενων μοντέλων, είτε από πλαστικό είτε από ξύλο είτε από μέταλλο, ήταν σαφές πώς ικανοποιούσε όχι μόνον την ανάγκη του παιδιού για διασκέδαση αλλά και την ανάγκη γνώσης όλων των παραμέτρων λειτουργίας μιας μηχανής. Ειδικά τα συναρμολογούμενα απεδείχθησαν αντικείμενα δημιουργικής απασχόλησης για όλες τις ηλικίες, κάτι που αποδεικνύεται από την ενασχόληση μέχρι τις μέρες μας πολλών ενηλίκων με τον μοντελισμό. Η λογική του «φτιάξτο μόνος σου» έδινε στο προϊόν μιας μαζικής παραγωγής την ιδιαιτερότητα και τη γοητεία του χειροποίητου, καθιστώντας το ίδιο προϊόν μοναδικό στα χέρια του κάθε παιδιού ή του κάθε ενήλικα.

Το συγκεκριμένο είδος παιχνιδιού στις μέρες μας φαίνεται ότι αντέχει και στον ανταγωνισμό των ηλεκτρονικών παιχνιδιών, καθώς σε όλο τον κόσμο παραμένουν ενεργά χιλιάδες κλαμπ μοντελιστών με διαρκώς ανανεούμενα μοντέλα, τα οποία προσφέρουν την γοητευτική δυνατότητα να κατασκευάσεις μόνος σου κάτι που να λειτουργεί.

Σήμερα, τα μουσεία παιχνιδιών αποτελούν κάποιους από τους πλέον επισκέψιμους

τόπους στις πόλεις της Ευρώπης ενώ πολλά μοντέλα με ιστορία 200 ακόμη και 300 χρόνων γνωρίζουν πολύ υψηλές πωλήσεις.

Όλα αυτά αποτελούν αδιάψευστη απόδειξη πως το παιχνίδι θα παραμείνει για πάντα μία διασκεδαστική αλλά και μία άκρως παιδαγωγική δραστηριότητα που προσφέρει στο παιδί και στον έφηβο την δυνατότητα να εξασκήσει τις δεξιότητες του και κυρίως να απολαύσει «έργα των χειρών του», κάτι που δεν θα καταφέρει ποτέ να προσφέρει ακόμη και το πιο εξελιγμένο ηλεκτρονικό η διαδικτυακό video game.

<https://bit.ly/3BA7sZ8>